

HUKUK FELSEFESİNİN

TEMEL SORUNLARI

Prof. Dr. Vecdi ARAL

(Çev. Prof. Dr. O. Münir ÇAĞIL)

-Bilim, Felesefe Ve Hukuk Felsefesi

-Hukuk Ve Değer

-Değer Teorisi

-Hukuk Ve Ahlak

-Ahlak Teorisi

-Objektif Ve Yasa Üstü Bir Kavram Olarak Adalet

-Değişik Türde Adalet Kavramları

-Hukukun Toplumsal İşlevine İlişkin Değişik Görüşler

-Çağdaş Hukuk Anlayışı

-Doğal Hukuk

-Kabule Değer Doğal Hukuk İlkeleri

ÖNSÖZ v ii

İÇİNDEKİLER..... ix

K ISA LTM A LA R..... x ix

GİRİŞ

§ 1. BİLİM, FELSEFE VE HUKUK FELSEFESİ..... 1

I. BİLİM..... 1

1. Bilimin Niteliği..... 1

2. Bilimin Değeri..... 5

II. FELSEFE.....	12
1. Felsefenin Niteliği.....	12
2. Felsefenin Bölümleri.....	13
3. Felsefenin Metodu (Yöntemi).....	14
4. Felsefe Yapmanın Koşulları	17
a. Psikolojik Koşul	17
b. Ahlâkî Koşullar.....	18
c. Mantıkî Koşul	19
d. Felsefenin İçerik Yönünden Bir Ön Koşula Bağlanamıyacağı Koşulu	20
5. Felsefenin Önemi	22
İÇİNDEKİLERx	
a. Felsefenin Kuramsal Önemi	22
b. Felsefenin Pratik Önemi.....	26
III. HUKUK FELSEFESİ.....	28
1. Hukuk Felsefesinin Niteliği.....	28
2. Hukuk Felsefesinin Önemi.....	30
a. Genel Olarak.....	30
b. Hukukun Niteliğine İlişkin Çalışmaların Önemi.....	31
c. Salt İdeal “Olan”ın Araştırılmasının Önemi.....	33
BİRİNCİ BÖLÜM	
HUKUKUN KÜLTÜREL İŞLEVİ	
A – Değer Olarak Adalet	
§ 2. HUKUK VE DEĞER.....	39
I. İNSAN VE DEĞERLENDİRME.....	39

II. DEĞERLENDİRMELER OLARAK HUKUK.....	40
III. HUKUKTA DEĞERLENDİRME ÖLÇÜSÜ OLARAK	
ADA LET.....	41
1. Hukukî Değerlendirmelerin Ölçüsü Olarak Adalet.....	41
2. Hukukun Değerlendirilme Ölçüsü Olarak Adalet.....	45
§ 3. DEĞER TEORİSİ.....	45
I. DEĞERLERİN NİTELİĞİ.....	45
1. Fenomenolojik Açıklama.....	45
2. Değerlerin Varlık Biçimi.....	50
a. İdeal Objeler Olarak Değerler.....	50
b. Değerlere İlişkin İki Yanlış Görüş.....	51
II. DEĞERLER VE GERÇEKLİK.....	53
1. Değerlerin Gerçeklikten Ayrılığı.....	53
2. Değerlerin Gerçeklikle İlişkisi	54
III. DEĞERLERİN BİLGİSİ.....	56xi
1. Değer Bilgisinin Niteliği.....	56
2. Değer Yargısının Kanıtlanamazlığı.....	59
IV. DEĞERLERİN GEÇERLİĞİ.....	62
1. Genel Olarak.....	62
2. Değerlerin Nesnelliği (Objektivitesi).....	63
a. Değer Rölativizminin Eleştirilmesi	63
aa. Değer Rölativizminin Düştüğü Çelişki	63
bb. Değer Rölativizminin, Değerlerin Niteliğine İlişkin Bilgiler Karşısında Yenilgiye Uğraması ...	66
cc. Değer Rölativizminin Olaylara Ters Düşmesi	67
b. Değerlerin Nesnelliğinin Temellendirilmesi.....	69

aa. Fenomenolojik Temellendirme	69
bb. Ontolojik Temellendirme	70
cc. Kültür Felsefesi ile İlgili Temellendirme	74
3. Değer Yaşamındaki Görüş Ayrılıkları ve Bunun Açıklanması	74
a. Genel Olarak.....	74
b. Değer Yargılarının Değişik Oluşunun Nedenleri	75
aa. Değerlendirme Objесinin Bir ve Aynı Olmayışı ..	75
bb. Değer Sembolünün Aynı İçeriğe Sahip Olmayışı	75
cc. Kültür ve Sosyal Koşullardaki Değişme	76
dd. Değer Organının Bireylerde Aynı Ölçüde Gelişmemiş Olması.....	76
ee. Değerlendirme Objесinin Karmaşık Nitelikte Oluşu	77
ff. Değer Yargılarının Formüle Edilmesinin Güçlüğü.....	77
c. Sonuç	78
V. DEĞERLERİN İNSANIN BİREYSEL VE TOPLUMSAL YAŞAMINDAKİ ÖNEMİ	80
1. Bireysel Yaşamın Anlamı.....	80
2. Değerlerin Toplum Bakımından Önemi	84
a. Kültür ve Toplum	84xi
b. Kültürde Trajedi	86
B – Ahlâki Değer Olarak Adalet	
§ 4. HUKUK VE AHLÂK	90

I. HUKUKUN BAĞLAYICILIĞININ TEMELİ.....	90
II. ADALETİN AHLÂKÎ BİR DEĞER OLUŞU.....	92
§ 5. AHLAK TEORİSİ	94
I. AHLÂKÎ OLANIN NİTELİĞİ.....	94
1. Yetersiz Teoriler.....	94
a. Nimetler Ahlâkı.....	94
aa. Egoizm.....	94
bb. Hedonizm ve Evdemonizm.....	96
cc. Ütilitarizm.....	98
dd. Naturalizm.....	100
b. Amaç Ahlâkı.....	101
aa. Yetkinlik Ahlâkı (Perfeksiyonizm)	101
bb. Kültür Ahlâkı.....	102
c. Formal Ahlâk.....	103
2. Personalist Bir Değer Ahlâkının Kuruluşu.....	106
a. Modern Değer Ahlâkı.....	106
b. Ahlâki Olanın Bağımsız Değer Özelliği	108
c. Ahlaken İyinin Niteliği.....	108
d. Ahlâki Değerler ve İnsanın Kişiliği.....	110
II. AHLÂKÎ DEĞERLER TABLOSU.....	111
1. Genel Olarak.....	111
2. Ahlâki Temel Değerler.....	111
a. Saygı.....	111
b. Alçak Gönüllülük	112
c. Sevgi.....	113
3. Diğer Ahlâki Değerler.....	113

a. Genel Olarak.....	113
b. Ben'le İlgili Değerler.....	114xiii
aa. Doğruluk.....	114
bb. Kendine Sadakat.....	114
cc. Açık Kalplilik.....	114
dd. Ölçülü Olmak (İtidal).....	115
ee. Saflık.....	115
c. Çevreye İlişkin Değerler.....	115
aa. Dürüstlük	115
bb. Adalet.....	116
cc. İyilik Sever Olmak (Lütufkârlık)	116
dd. Barış Severlik	117
d. Eşya ve Olaylarla İlgili Değerler.....	117
aa. Cesaret.....	117
bb. Sabır.....	117
III. İRADE ÖZGÜRLÜĞÜ.....	118
1. İrade Özgürlüğünün Anlam ve Önemi	118
a. İç ve Dış Özgürlük Ayırımı	118
b. İrade Özgürlüğü Sorunu ve Bunun Felsefe ve Hukuk Felsefesinde Önemi.....	119
2. İrade Özgürlüğünün Varlığı Yolundaki Düşünceler.....	120
a. İnsandaki Özgürlük Bilinci.....	120
b. Ahlâki Olay ve Kavramların Ancak Özgürlük Bilinci İle Açıklanabileceği	122
3. Özgürlüğün İnsan İçin Bir Ödev Oluşu.....	124

4. İrade Özgürlüğü ile Nedensellik İlkesi Arasındaki

Çatışkının Çözümü 127

C – Hukukî Değer Olarak Adalet

§ 6. OBJEKTİF VE YASA ÜSTÜ BİR KAVRAM OLARAK

ADALET..... 128

I. SÜBJEKTİF (ÖZNEL) VE OBJEKTİF (NESNEL)

ADALET.....128

II. YASAL VE YASA ÜSTÜ ADALET..... 129xiv

III. OBJEKTİF, YASA ÜSTÜ ADALETİN HUKUKUN

İDESİ VE İDEALİ OLUŞU 130

§ 7. DEĞİŞİK TÜRDE ADALET KAVRAMLARI..... 132

I. GENEL OLARAK 132

II. DENKLEŞTİRİCİ ADALET..... 132

III. DAĞITICI ADALET..... 133

IV. HAKKANİYET..... 136

V. TOPLUMSAL ADALET..... 138

İKİNCİ BÖLÜM

HUKUKUN TOPLUMSAL İŞLEVİ

A – Toplum Düzeni Olarak Hukuk

§ 8. HUKUKUN TOPLUMSAL İŞLEVİNE İLİŞKİN DEĞİŞİK

GÖRÜŞLER 139

I. HUKUKUN TOPLUMSAL İŞLEVİNDE TOPLUM

SAL GÜÇLERİN ETKİSİNİ REDDEDEN GÖRÜŞLER

(İdeal Görüşler) 139

1. Genel Olarak..... 139

2. Akılcı Görüş..... 139

3. Değer Teorisine Dayanan Görüş.....	140
4. Teolojik Görüş.....	141
II. HUKUKUN TOPLUMSAL İŞLEVİNDE YALNIZCA TOPLUMSAL GÜÇLERİN ETKİSİNİ KABUL EDEN GÖRÜŞLER.....	
1. Genel Olarak.....	142
2. Biyolojik Görüş.....	142
3. Ekonomik Görüş	143
4. Politik Görüş	144
5. Sosyolojizm Yada Sosyolojist Hukuk Anlayışı	145
6. Hukukî Pozitivizm.....	146xv
III. HER İKİ GRUP GÖRÜŞLERİN YANILGISI.....	
1. İdeal Görüşlerin Tek Yanlılığı	147
a. Akılcı Görüş, Değer Teorisine Dayalı Görüş ve Teolojik Görüşün Birbirlerini Tamamlamaları.....	147
b. İdeal Etkenlerin Real Etkenlerle Sınırlı Oluşu	149
2. Real Görüşlerin Tek Yanlılığı.....	149
a. Genel Olarak.....	149
b. Biyolojik Görüşün Tek Yanlılığı	150
c. Ekonomik Görüşün Tek Yanlılığı.....	152
d. Politik Görüşün Tek Yanlılığı.....	154
e. Sosyolojizmin Tek Yanlılığı	157
f. Hukukî Pozitivizmin Tek Yanlılığı	157
§ 9. ÇAĞDAŞ HUKUK ANLAYIŞI	159
I. HUKUKUN, ADALETE YÖNELİK BİR TOPLUM	

DÜZENİ OLARAK KAVRANMASI	159
1. Hukukun Oluşumunda İdeal ve Real Türden Tüm Etkenlerin Rolü.....	159
2. Hukukun Oluşumundaki Etkenlerin Nesnelliği	161
3. Hukukun Oluşumundaki Etkenlerin Nesnelliğinin Önemi	164
II. HUKUK VE DÜZEN.....	167
1. Hukuk ve Toplum Düzeni.....	167
a. İnsanın Toplum İçinde Yaşaması Zorunluluğu.....	167
b. Toplumsal Yaşamın Normlarla Düzenlenmesi Zorunluluğu.....	168
c. Hukuk Düzeninin Gerçek Yaşamdan Ayrılığı.....	171
2. Hukuk Düzeni ve Zorlayıcılık.....	173
3. Hukuk Düzeni ve Biçimcilik (Formalizm)	177
4. Hukuk Düzeninin Sağladıkları.....	178
a. Barış.....	178
b. Güvenlik	179xvi
c. Eşitlik.....	179
d. Özgürlük.....	180
III. HUKUK VE TOPLUMSAL YAŞAMIN İHTİYAÇLARI.....	182
1. Hukuk ve Toplumsal Yaşam.....	182
2. Hukukun Karşılıdığı Çeşitli İhtiyaçlar	183
a. Biyolojik ve Psikolojik İhtiyaçlar.....	183
b. Ekonomik İhtiyaçlar.....	185
c. Toplumdaki Güç İlişkileri	185
d. Toplumda Yaşayan Örf ve Âdetler.....	186

IV. HUKUKUN AHLÂKTAN AYRILMASI.....	187
1. Amaçların Ayrılığı.....	187
2. Amaç Ayrılığından Çıkan Sonuçlar.....	190
a. Hukukun Dışa, Ahlâkın İç Dönük Oluşu.....	190
aa. Hukukun Dış, Ahlâkın İç Eylemlerle İlgili Oluşu	190
bb. Yasaya (Hukuka) Uygunluk (Legalite) ile Ahlâka Uygunluğun (Moralite'nin) Birbirinden Ayrı Olduğu.....	193
b. Hukukun Heteronom, Ahlâkın Otonom Oluşu	194
aa. Hukukun Yürürlük Kaynağının Dışta, Ahlâkın İse İçte Oluşu	194
bb. Hukukta Sorumlu Olunan Makamın Dışta, Ahlâkta İse İçte Oluşu	198
B – Adaletli Bir Düzen Olarak Hukuk	
§ 10. DOĞAL HUKUK	199
I. DOĞAL HUKUK ANLAYIŞININ ORTAYA ÇIKIŞ NEDENLERİ.....	199
1. Hukukun İşlevleri Arastadaki Çatışkı ve Adaletin Üstünlüğü.....	199
2. Adaletin Formol Bir İde Oluşu.....	201
II. DOĞAL HUKUK ANLAYIŞININ NİTELİĞİ VE TARİHÇİ HUKUK GÖRÜŞÜNDEN AYRILIĞI.....	203xvii
1. Doğal Hukuk Anlayışının Niteliği.....	203
2. Doğal Hukuk Anlayışının Tarihçi Hukuk Görüşünden	

Ayrılığı	205
III. DOĞAL HUKUKUN ZORUNLULUĞU.....	206
1. Doğal Hukuka Karşı Olan Görüş.....	206
2. Doğal Hukuka Karşı Olan Görüşün Yanılgısı.....	208
3. Doğal Hukuk Düşüncesini Zorunlu Kılan Nedenler.....	213
a. Genel Olarak.....	213
b. Pratik Zorunluluk.....	215
c. Metafizik Zorunluluk.....	216
§ 11. KABULE DEĞER DOĞAL HUKUK İLKELERİ	217
I. GENEL OLARAK	217
1. İnsan İçin Düzenin Önemi	217
2. Doğal Hukuk İlkelerinin İnsanla İlgili Oluşu	219
II. İnsanın Bireysel Yanına İlişkin İlkeler.....	220
1. Özgürlük İlkesi.....	220
a. Düşünce Özgürlüğü.....	220
b. Vicdan Özgürlüğü.....	221
c. Sonuç	226
2. Barış İlkesi.....	228
III. İNSANIN TOPLUMSAL YANINA İLİŞKİN İLKELER	229
1. Eşitlik İlkesi	229
2. Güvenlik İlkesi.....	231
a. Hukuk Güvenliği.....	231
b. Hukuk Devleti.....	235
c. Sosyal Güvenlik Önlemleri.....	236
BİBLİYOGRAFYA.....	239